

יָמֵי שֵׁשֶׁל תּוֹרָה

פְּרֻשֵׁת תְּזַרְיַע תְּשֵׁפ"ו

בפרק יב' של ויקרא, התורה אומרת:

ב / דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר, אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ, וַיִּלְדָּה זָכָר-- וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים, כִּימֵי נִדַת דָּוְתָהּ:
תְּטַמֵּא

ג / וּבַיּוֹם, הַשְּׁמִינִי, יְמוּל, בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ

ד / וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים, תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טְהָרָה; בְּכָל-קֹדֶשׁ לֹא-תִגַּע, וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא, עַד-
מִלֵּאת, יְמֵי טְהָרָה

ה / וְאִם-נִקְבָּה תֵּלֵד, וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנֻדָּתָהּ; וְשָׁשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים, תֵּשֵׁב עַל-דַּמֵּי טְהָרָה

שלב שבעת הימים לזכר אינו מפתיע, שכן הוא מזכיר את המעמד הרגיל של נידה. אולם אם המטרה הייתה להשוות בין שני המצבים, מדוע יש להכפיל את הזמן בלידת נקבה? כמו כן, למה מכוונים שלושים ושלושת ימי הטהרה לזכר ושישים ושישה לנקבה?

לבסוף, החכמים מצביעים כולם על פרט מסוים בפסוקים העוסקים בלידת זכר. התורה משלבת בהם את מצוות ברית מילה, ואנו מתקשים להבין מה הצורך להזכיר מצווה זו באמצע הדיון שלנו.

כדרכה, עיון בפסוקים מעלה שאלות רבות, אשר פתרון מגלה את הדקדוק והדיוק שבהם הקב"ה מנהיג את פרטי עולמו.

החוק הראשון המוזכר בפרשתנו מותיר יותר מקורא אחד תמה, שכן הוא מעורר שאלות רבות. הראשונה שבהן נוגעת לטומאה הכרוכה בלידה. האם נתינת החיים איננה האירוע אשר טהרתו אמורה להיות מוחלטת? כיצד ניתן להבין שהיא משפיעה על האם ומכניסה אותה למצב של טומאה?

פרטי ההלכה המסדירה טומאה זו שונים בהתאם למין היילוד. כאשר מדובר בזכר, האם טמאה במשך שבעה ימים, ולאחריהם באה תקופה של שלושים ושלושה ימי טהרה. ואילו בלידת נקבה, כל הזמנים מוכפלים: האם טמאה ארבעה עשר יום, ולאחריהם שישה ושישים ימי טהרה.

המציאות שבה אנו חיים היא החיצונית ביותר, והיא מסתירה ממדים עליונים יותר. כל ממד מתנהל על פי עשר ספירות, שהן, בדרך משל, כלים המסוגלים להכיל את האור האלוקי ולהעבירו לעולמות התחתונים בצורה מותאמת. כל ספירה מורכבת מאור ומכלי המקבל אותו. בכל עולם מצויות הספירות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. וכל ספירה עצמה כלולה מעשר ספירות נוספות. אין צורך להיכנס לכל הפרטים, אלא להבין את העיקרון הכללי.

לאחר יצירת הכלים, השפיע בהם הקב"ה את האור הראוי להם. כאן מתגלה חוסר השלמות: הכלים לא יכלו לשאת את עוצמת האור ונשברו. חוסר שלמות זה קשור לנוכחות הרע, המבטא פגמים במבנה. הרע חודר למערכת וגורם לקריסתה. זהו סוד שבעת מלכי אדום. אדום מייצג את עשו ואת הטומאה, ולכן התורה מתארת את שבירת הכלים דרך מלכי אדום. הם שבעה, משום שרק שבע הספירות התחתונות נשברו.

לאחר השבירה, מתחיל הקב"ה בתיקון חלקי של הכלים, כדי להשאיר לאדם את השלמת המלאכה. זהו רמז למלך השמיני, שעליו לא נאמרה מיתה, כרמז לתפקיד הסופי. אין טעם לשחזר את המצב הקודם, שכן אז שוב תתרחש שבירה; יש לשפר את המערכת ולהסיר את פגמיה. לכן יש לברור בין הכלים לבין מקורות הרע, כך שכאשר ייכנס האור, לא יופרע על ידי הטומאה.

השפתי כהן: מסביר על פי זה את ירידת הנשמה לעולם. סדר המלכים מייצג ירידה הדרגתית במדרגות, כל אחת נמוכה מקודמתה. הנשמה עוברת דרך מצבים "שבורים" אלו, בירידה אל מציאות גסה יותר. היא נכנסת לכל מדרגה, ויורדת מעולם לעולם דרך מושג המוות, המבטא ירידה ואיבוד מדרגה. המדרגה הראשונה היא הגבוהה ביותר שאליה נכנסת הנשמה, ואף היא ירידה ביחס למקורה העליון. המוות מפריד, אך לאחר שהנשמה הסתגלת למדרגה זו, היא כבר מושפעת ממנה ויכולה לרדת הלאה. כך חוזר התהליך מדרגה אחר מדרגה, עד ההגעה למדרגה האחרונה, שבה מקבל הגוף צורה אנושית. משום כך נקרא המלך האחרון "הדר", מלשון דירה וישיבה, כרמז להתיישבות הנשמה בעולם בגוף.

גישה זו אל המדרגה הנמוכה ביותר מעניקה לנשמה את הבחירה החופשית. מטרת הירידה אל הספירות התחתונות היא העלאת הכול. בדרך ציורית, הנשמה תאפשר לחומר להתעלות עמה, שכן ככל שחולף הזמן,

הגמרא¹ מספרת כי עוד קודם מתן תורה, העולם התנהל על פי שבע מצוות, הן המצוות שאנו מכנים שבע מצוות בני נח. מצוות אלו חלות גם כיום על אומות העולם. הן מחייבות הקמת בתי דין, ואוסרות על ברכת השם, עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל ואכילת אבר מן החי. **המדרש**² מלמד כי שבע מצוות אלו קדמו כבר לבריאת האדם, והקב"ה ציווה אותן לאדם הראשון. רק המצווה האחרונה, הנוגעת לאכילת בעלי חיים חיים, לא נאסרה עליו במפורש, שכן באותה עת נאסר בכלל לאכול בשר; היא נרמזה לו רק כרמז לעתיד, שבו תותר האכילה ויידרש חוק שיסדיר אותה.

אנו למדים אפוא כי עם בריאת העולם נקבעו מצוות אלו, ויש להעמיק בטבען. במבט ראשון מדובר בחוקים בסיסיים הנחוצים לקיום חברה, אולם חז"ל מגלים כי הם טומנים בחובם מציאות עמוקה יותר. **הבן יהוידע**³ מסביר כי המספר שבע איננו מקרי: **"ראה לי בס"ד הטעם למספר שבע כדי שעל ידם יהיו יכולים לדור ולהתקיים בעולם הזה שהיא שבעה אקלימים כנודע. אי נמי כנגד שבעה מלכים שנשברו. אי נמי כדי לשמרם משבעה כוחות טומאה של יצר הרע שהם כנגד שבעה שמות שיש לו שלא יאבדם לגמרי בשבעה טומאות שלו שיהיו כדור המבול ודור הפלגה."**

אף שנראה שמדובר ברעיונות שונים בדברי **הבן יהוידע**, למעשה כולם קשורים זה בזה, וכדי לפרטם יש להבין את נפילת שבעת המלכים שעליהם הוא מדבר. התורה אומרת⁴:

לא / ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל לב / וימלך באדום בלע בן בעור ושם עירו דנהבה

הפסוקים ממשיכים ומונים שבעה מלכים שמלכו זה אחר זה, עד למלך השמיני, הדר, שעליו לא נזכרת מיתה. לכאורה, רשימה זו איננה נחוצה כלל לסיפור התורה. **האר"י** מגלה את עומק העניין.

כפי שהוסבר, כדי לשתף את האדם בבריאה ולאפשר שכר, ברא הקב"ה עולם בלתי מושלם בכוונה תחילה. מצב זה גרם לקריסת המבנה הראשוני באמצעות שבירת הכלים. מה פירוש הדבר?

העולם כפי שאנו מכירים אותו הוא תוצאה של השתלשלות רבדים רבים, שכבות זו על גבי זו.

¹ סנהדרין, סוף דף נ"ו ע"א ותחילת נ"ו ע"ב.

² בראשית רבה, פרק ט"ז, סימן ו'.

³ על הגמרא הנ"ל.

⁴ בראשית, פרק ל"ו, פסוקים ל"א-ל"ב.

⁵ עיין בפירושו על פרשתנו על המילים "דע וקב"ו" וכן "ויביאו את המשכן".

גשמיות, החזירם פנים בפנים ואז לא היה פחד מהקליפות כי כבר חפר ועזק וסקל וכתת הקוצים מן הכרם."

על אילו מצוות מדובר? מה עשה אדם הראשון בשעת בריאתו כדי שנאמר שהרחיק את כוחות הרע? (אין הכוונה לומר שנעלמו לגמרי, שהרי לאחר מכן חטא, אלא שהצליח להוציאם ממבנה הכלים).

הפחד יצחק 8 מונה ארבע מצוות בדברי חז"ל. הראשונה היא קידוש החודש, כפי שמביאים **התוספות**,⁹ שבשעה התשיעית לבריאתו אמר אדם הראשון ברכת הלבנה. המצווה השנייה היא תפילה על הצומח. הגמרא¹⁰ מספרת שהצמחים, שנבראו ביום השלישי, לא יצאו מן הארץ עד שבא אדם, כפי שנאמר¹¹:

וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעַבֵּד אֶת הָאֲדָמָה

הפסוק תולה את צמיחת הצמחים בנוכחות האדם, ומכאן למדו חז"ל שאדם הראשון התפלל עליהם וביקש רחמים כדי שירד הגשם.

המצווה השלישית היא זו המפורשת בתורה, כאשר הקב"ה מצווה את אדם לקרוא שמות לבעלי החיים. והמצווה הרביעית היא הזיווג עם חוה (אף שלא נעשה בתנאים הראויים)¹².

מעניין לציין כי ארבע מצוות אלו נוגעות לארבעת תחומי המציאות: דומם, צומח, חי ומדבר. **האר"י**¹³ מבאר את הקשר בין ארבע מדרגות אלו לשם ה'. שמות ה' הם הכלים שבאמצעותם נברא העולם, ושם הוי"ה הוא היסוד לכך, שכן הוא כולל את כל מדרגות המציאות. כל אות בשם זה מתאימה למדרגה רוחנית המשתקפת בעולם. מבלי להיכנס לשורש הדברים, נציין את הופעתו בעולם: האות האחרונה, ה', מתאימה למדרגת הדומם; האות ו' למדרגת הצומח; וה' הראשונה לעולם החי; והאות י' לאדם, המדבר.

ארבע המצוות שקיים אדם הראשון בארבעת תחומי המציאות מבטאות אפוא את שם ה', ומעידות על פעולתו לסלק את שאריות הרע.

השפעת הגוף נחלשת דרך ההיחלשות הגופנית הבאה עם הגיל. דוד המלך, מעריך את שנות חיי האדם בשבעים שנה, כך שלאחר שהנשמה מתלבשת בגוף, היא עולה מדרגה אחת בכל עשר שנים. לדוגמה, עשר השנים הראשונות של חיי האדם מתאפיינות בכוחות חלשים; הילד עדיין איננו נגיש ליצר הטוב ולמעשה המצוות. בעשר השנים הבאות הוא מתחיל בקיום התורה, ואף נכנס לאחריות על מעשיו. בעשור השלישי הוא רוכש כוח ועצמאות של בוגר, ובעשור הרביעי נכנס לשלב החכמה. כך, שלב אחר שלב, אטימות הגוף מתמעטת ומאפשרת לנשמה לבטא את נוכחותה באופן גלוי יותר.

על כן, לאחר ירידתה לעולם, על הנשמה לשחזר תהליך הדומה לזה של ריבון העולמים, כדי להשלים את שלבי הבריאה האחרונים. לשם כך עליה לסלק כל נוכחות של רע. בעיון מעמיק בכתבי **האר"י** אנו מבינים כי גירוש הרע נעשה על ידי הופעת מה שאנו מכנים מוחין, שניתן לפשטו כרעיון של תודעה רוחנית. זהו פרי עבודת המצוות המעוררת באדם אור רב יותר. מאחר שהאור הוא הכלי המגרש את החושך, מובן שהוא מסוגל לטהר את הכלים מפגמיהם.

אם כן, מדוע כניסת האור גרמה לשבירת הכלים? האם לא היה עליה לטהרם?

התשובה ברורה. כאשר האור נכנס בבת אחת, כוחות הרע היו משולבים במבנה הכלים, ואכן הם נסו מפני האור; אך דווקא בריחה זו היא שגרמה לשבירה. משום כך התיקון נעשה בדרך אחרת, על ידי הכנסת האור בהדרגה באמצעות המצוות, כדי להפריד את הרע באופן מדורג.

זהו גם עניין בריאת העולם, שבה הקב"ה מסדר כל פרט במהלך שבעת הימים, כנגד שבע הספירות שעליהן דיברנו, ולפיכך כנגד תיקון (חלקי) של שבעת המלכים. אין זה מקרי שהבריאה הראשונה, המרמזת לנושאנו, היא האור.

האור שעליו אנו מדברים, המגרש את כוחות הרע, מתבטא בשמות ה', ובראשם השם המפורש יהוה. בגילוי שמו, הקב"ה פועל את עיקר תיקון הבריאה. במקביל, על האדם לקיים מצוות כדי לגלות את שם ה' בשאר חלקי הבריאה. על כך כותב **רבי חיים ויטאל**⁷: "וכאשר נברא אדם הראשון ועשה מצוות

⁶ תהילים, פרק צ', פסוק י'.

⁷ אוצרות חיים, שער הנקודים, פרק ו'.

⁸ על האמור באוצרות חיים הנ"ל.

⁹ ראש השנה, דף ח' ע"א, דיבור המתחיל רב חסדא.

¹⁰ חולין, דף ס' ע"א.

¹¹ בראשית, פרק ב', פסוק ה'.

¹² עיין בעץ חיים, שער ל"ט, פרק א', מהדורה קמא.

¹³ ליקוטי תורה וטעמי המצוות, פרשת ויקרא, שם הוא מבאר את עניין הקרבן.

המקורות. כפי שראינו, פעולת האם היא חלקית, ולכן כל אדם שומר בתוכו חלק מן הפגם גם לאחר הלידה. שארית שבעת המקורות מתעוררת עם הוצאת חלקם מן הילד, ושבעת מקורותיו מצטרפים לשבעת מקורות האם – ובסך הכול ארבעה עשר. כאן מתגלה ההבדל בין זכר לנקבה.

האר"י מוסיף כי מאחר שהזכר נושא את הערלה, שעליה תיעשה ברית מילה, שבעת מקורות הטומאה היוצאים ממנו מלווים אותו ביציאתו מרחם אמו ואינם נשארים אצלה. לפיכך, נשארים באם רק שבעת המקורות שהיו בה מלכתחילה, שהתעוררו על ידי הופעת מקורות בנה. שבע מדרגות טומאה אלו מתבטלות על ידי המצווה השמינית שניתנה לישראל מעבר לשבע מצוות בני נח – ברית המילה, הנעשית ביום השמיני.

עתה מובן מדוע שילבה התורה מצווה זו בדיני הלידה: המילה מסירה את שבעת כוחות הרע שליוו את הילד בלידתו. משום כך יש להמתין לסיום שבעת הימים הראשונים, כדי להשלים את סילוק שבע הטומאות. **האורחות חיים**¹⁸ מגלה שבמשך שבעת הימים עובר הילד תחת השפעת שבעת כוכבי הלכת, וביום השמיני, באמצעות ברית המילה, הוא יוצא משליטתם ונכנס תחת הנהגת הקב"ה.

ראוי לציין כי האומות שמלאכיהן מבקשים לשלוט בישראל הן שבעים במספר. לכן אין זה מפתיע שהמילה ניתנת להיכתב "מל"ה": שתי האותיות הראשונות שוות בגימטריה לשבעים, כנגד אותם מלאכים, ושתי האחרונות הן שם ה'. מעשה הברית הוא אפוא חיתוך השפעת המזלות ומלאכיהם, כדי להיכנס תחת הנהגה אלוקית טהורה.

הילד נטהר לאחר שבעת הימים, ובמקביל האם מסלקת את הטומאה שהתעוררה בה. לידת נקבה שונה: אין לה ערלה הנובעת מחטא אדם, ולכן הטומאה שהאם מוציאה ממנה אינה יוצאת עמה אלא נשארת בגופה. כך מצטרפים שני המקורות – זה של הבת וזה של האם – ונדרשים ארבעה עשר יום כדי לסלקם.

סילוק שבעת המקורות השלישיים מתבטא בהופעת האור המסלק אותם, ואמרנו שאור זה הוא שם ה', שערכו עשרים ושש. כאשר הוא מתגלה, הוא דוחה את הרע למשך עשרים ושישה ימים. לאחר מכן נוספים שבעה ימים כנגד שבעת כוחות הרע, ובסך הכול שלושים ושלושה ימים בלידת זכר. אצל הבת, מאחר

לאחר כל זאת, נוכל להבין את משמעות שבע המצוות שעליהן דיברנו, אלו שנצטוו בהן אדם הראשון מיד עם הופעתו. כפי שציין **הבן יהודע**, קיימים שבע כוחות של רע, וכן שבעה מלכים שנשברו. הבנו כי מדובר באותה מציאות: כוחות הרע הם אלו שחדרו וזיהמו את שבעת המלכים, או ליתר דיוק את שבעת הכלים שעליהם דיברנו. **רבי חיים ויטאל**¹⁴ מסביר כי בשעת החטא עבר אדם על שבע מצוות אלו, ובכך אפשר לרע לשוב ולהסתנן אל תוך הבריאה. נמצא כי שמירת שבע מצוות אלו מהווה מחיצה והגנה מפני ניסיונות הרע לחדור אל הקדושה.

כאשר פתח אדם פתח לכוחות אלו, הוא יצא מתחום הקדושה ומסדרה, ונפל תחת שליטת החומר, המנוהל על ידי המזלות ומלאכי האומות. משום כך קושר **התורה רבי יהונתן**¹⁵ בין שבע מצוות בני נח לבין גרמי השמים והשפעתם. אדם שקע בחומר ונכנס לשליטתו, מפני שלא השתמש בשבע המצוות כדי להגן על עצמו.

כאן טמון סוד הלידה. מאחר שחווה יזמה את החטא בהקשיבה לנחש, מוטל עליה לשוב ולתקן את המעשה ולהשלים את תיקון הבריאה. התורה מתארת את עונשה¹⁶:

אֵל הָאֱשֶׁה אָמַר הַרְבֵּה אֲרֵבָה עֲצֻבוֹנָךְ וְהַרְנֵךְ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֵל אִישׁךָ תִּשׁוּקֶתךָ וְהוּא יִמְשֶׁל בְּךָ

מדוע ההריון והלידה כרוכים בסבל כה גדול? וכיצד הדבר קשור לחטאה?

האר"י¹⁷ מגלה שכדי להביא חיים לעולם, האם נושאת אותם בקרבה ומעצבת אותם. בתהליך זה היא מתקנת במידה מסוימת את חטאה, ומפרידה מראש בין כוחות הרע לבין הילד. אין היא יכולה להשלים את כל התיקון, שכן לאחר מכן הילד ייכנס לעולם וימשיך את חלקו. אך כפי שהקב"ה תיקן את העולם באופן חלקי, כך האם משיבה ככל האפשר את מצבו של היילוד. משום כך עליה לספוג מבחינה רוחנית את הרע המעורב בחיים שהיא נושאת, והפרדה זו כרוכה בכאב. לאחר הלידה, הילד מותיר מאחוריו את הטומאה שהאם הצליחה להוציא, ולכן מיד לאחר הלידה היא נטמאת.

שורש טומאה זו נעוץ בשבעה מקורות הרע הנובעים מנפילת שבעת המלכים, שמפניהם לא הוגנו אדם וחווה על ידי שבע מצוות בני נח. טומאה זו, לאחר שנעקרה מן הילד, מצטרפת לטומאה שבאם עצמה, הנושאת אף היא את הפגם, וכך מוכפל מספר

¹⁴ עץ הדעת טוב, פרשת תזריע, דיבור המתחיל "וביום".

¹⁵ על פרשת בהר, עמוד קי"ח, דיבור המתחיל "הנה עוד...".

¹⁶ בראשית, פרק ג', פסוק ט"ז.

¹⁷ ליקוטי תורה, פרשת תזריע, טעמי המצוות.

¹⁸ סוף הלכות מילה, דיבור המתחיל "טעם על דרך הקבלה".

שכמות הטומאה כפולה, יש צורך בגילוי כפול של שם ה', ולכן משך ההגנה הוא שישים ושישה ימים.

סבלה של האם הוא אפוא תוצאה של השקעתה בטהרת ילדה. התהליך המתואר משקף שוב את הדקדוק והדיוק של כל מצווה בתורה.

חז"ל משווים את ביאת המשיח לאישה היולדת. לידתו כרוכה בכאב, שכן לפני גילוי הגאולה, הקב"ה מסיר את כל שאריות הטומאה מישראל. הקשיים והסבל שבמהלך ההיסטוריה הם כצירי הלידה. הרע מסתלק בהדרגה, ובשעה שהוא חש בסופו המתקרב, הוא מרכז את כוחותיו. אז אומרים ליולדת: עוד מעט. גם אם קשה לה להאמין, רגעים לאחר מכן היא אוחזת בתינוקה. כך גם סבלו של עם ישראל קרוב לסיומו בעזרת ה'. עוד מאמץ קטן, עוד מצוות, ובקרוב נזכה לבשורת לידת המשיח במהרה בימינו, אמן.

שבת שלום.

יהודה משה שרביט

כדי להקדיש את דבר התורה הבא לעילוי נשמת או לברכה, ניתן ליצור קשר בכתובת המייל

yamcheltorah@gmail.com